

Катарина Станковић

ЉУДИ И МУЗИКА ОРИЈЕНТА

Никола Поповић, *Приче из Либана*,
Центар за културу, образовање и информисање „Градац”, Рашка, 2016.

Књига *Приче из Либана* италијанисте и музичара Николе Поповића настала је као плод ауторовог боравка у Бејруту, када је имао прилику да упозна многе знаменитости Либана, мале али по много чему значајне блискоисточне државе. Либан представља земљу са изузетно богатом и слојевитом историјом која почиње од времена старих Феничана – првих медитеранских помораца и колонизатора који су, између осталог, задужили човечанство проналаском новца – осовине око које се окреће Земљина кугла. Грчка митологија говори да је наш континент добио име по феничанској принцези Европи, коју је завео Зевс, ћерки краља Тира и Сидона, данашњих јужних либанских градова. Либански простори били су у блиском суседству са Јудејом и Израелом, делећи са њима турбулентну и узбудљиву историју. У либанској историји чудесно се преплићу периоди грчке и римске владавине и културе иза којих су остали драгоцени археолошки споменици. На овим просторима настале су хебрејска религија и хришћанство, а већ у раном средњем веку јавља се и ислам, коме данас припада већински део блискоисточне популације.

Од првих почетака савремене српске књижевности у 18. веку, затим кроз читав 19. и 20. век путописи представљају омиљену грану прозне литературе. Споменимо само неке од знаменитијих путописаца: Доситеј, Љ. Ненадовић, И. Секулић, Ј. Дучић, М. Црњански, И. Андрић, М. Капор.... Посебну популарност код наше публике имали су путописи који су говорили о области Медитерана (Италија и Шпани-

ја) због романтично-мистичне атмосфере топлог поднебља и обиља историјских и културних знаменитости.

Код читалачке публике у свету и код нас, увек је постојала знатижеља за литературом која говори о блискоисточним земљама, често називаним заједничким именом *Левант*. Када је у 17. веку моћ Отоманског царства почела да опада, стрепњу Европе од Турака постепено је заменила радозналост и интересовање за Оријент. Радозналост за ове земље додатно је појачавала популарна збирка арапских бајки *Хиљаду и једна ноћ*, која је у европској култури и литератури широко призната као образац и узор узбудљиве и маштовите нарације. Осим тога, о чарима арапског и персијског поднебља говорили су преводи поезије великих арапских и персијских песника. Дражи Блиског истока инспирисале су многе европске песнике, као што су Бајрон и Гете. Композитори као што су Моцарт, Росини, Верди и други су изабрали Блиски исток као место радње за више својих опера.

Наши путописци из 19. и с почетка 20. века ретко су обилазили арапски Блиски исток. Разлози за то лежали су вероватно у путним опасностима, а такође и у језичким баријерама, које су биле теже премостиве од оних на просторима Европе. Најстарије српске путописе са Блиског истока оставило је неколицина списатеља 18. и 19. века након својих хаџијских посета јерусалимским светињама. У другој половини 20. века вероватно најбоље путописе из арапских земаља написао је Зуко Џумхур, назаборавни новинар и карикатуриста *Политике*. Његови блискоисточни путописи били су толико омиљени да је за њих створена посебна кованица *Ходољубља*. Међутим, Џумхурови путописи данас припадају историји, јер не осликавају садашње стање на Блиском истоку. У већини држава Леванта, укључујући и Либан, догодили су се ратови, побуне и политички преврати изазвани не само унутрашњим противречностима него и спољашњим интервенцијама развијених замаља Европе и Америке.

Путописна књига *Приче из Либана* Николе Поповића даје лирску фреску која уверљиво одсликава аспекте садашњег стања у Либану илуструјући га типичним животним догађајима. Књига се састоји од 17 прича, у којима се говори о карактеристичним судбинама људи, обичних грађана, који међутим ипак представљају занимљиве и колоритне личности. Поред домаћих становника ту су и они досељени из ратом захваћене Сирије. Неки од њих су Либанци емигранти који живе у другим крајевима света, а који су се вратили да посете своју постојбину или постојбину својих предака. Писац је упознао и до танчина разумео карактер, психологију и проблеме свакодневице личности које описује. По лирском карактеру и колориту Поповићеви путописи се могу сматрати својеврсним наставком Џумхурових *Ходољубља*. Зајед-

ничко за оба аутора су симпатије према народу Леванта и његово познавање. Писац са искреним уживљавањем приказује своје јунаке добро разумевајући њихове психологије, карактере, осећања, страхове и наде.

Било је неминовно да се писац укратко осврне и на протекле и садашње блискоисточне ратове, иако рат, ратници и политичари нису тема ових путописа. Али утицај ратова се осећа на много начина. Наиме, ратови су у Либану, а и много шире, променили етничку слику. Становништво држава захваћених ратом мигрирало је не само по околним земљама, него и по Европи и читавом свету.

Драгоцену оригиналност Поповићеве књиге *Приче из Либана* је приказ музичког живота либанске свакодневице. Писац се не бави музичким активностима у домену високе уметничке музике која се практикује у концертним дворанама или театрима. У књизи се описује музика која се чује по малим угоститељским објектима, на слободним просторима, у занатским радњама, посебно берберницама, у домовима и др. На многим местима писац успева да прикаже сцене које подсећају на магије из *Хиљаду и једне ноћи*. Писац указује да је народ Леванта заљубљен у живо извођење домаће народне музике. За разлику од Леванта, садашњи западни свет, ван концертних простора, првенствено је оријентисан на музику репродуковану помоћу електронских носача звука.

Традиционална либанска музика изводи се вокално из пратњу народних жичаних трзачких инструмената (оуд, лаута, канун и др). У новијој српској литератури о арапској љубави према музици, посебно према жичаним инструментима говори се у *Хазарском речнику* Милограда Павића у одељку о исламским изворима речника. Павић о арапској музици говори својим маштовитим и фантастичним стилем наглашавајући огромне емоције којима музичари делују на своје читаоце. Врхунски леутари су код Павића магичне личности повезане са ванземаљским светом демона. У одредници под насловом *Прстјомет* Павић говори о прстомету изводљивом искључиво помоћу 11 прстију (демони за свирање на том месту примењују реп).

Књигу *Приче из Либана* музика прожима, у већој или мањој мери кроз читав текст. Приповетке су сврстане у три одељка: *Пшнице и снови*, *Звуци и тишине* и *Стара и нова времена*. Музици савременог Либана у знатној мери посвећен је средњи одељак *Звуци и тишине*, који сачињава шест прича: „Чекање пред пут”, „Мајстори заната и приче”, „Инструмент осетљив на промене”, „Звуци и тишине Бурж Хамуда”, „Кадиша, долина тишине” и „Тир, град од камена”. У својој књизи Никола Поповић, за разлику од Павићевог приступа фантастици, разматра реалну народну музичку праксу. Поповић прича о стварним репродуктивним музичарима и градитељима инструмената које је лично

уознао. Писац улази у детеље конструкције оуда, омиљеног и најизражајнијег либанског инструмента. Истовремено оуд пред извођача ставља најтеже техничке и интерпретативне захтеве. Поповић осим класичне гитаре свира и арапску лауту, те у својим *Причама из Либана*, пише о избору и обради дрвета, начину украшавања оуда, методама подешавања звука и избору трзалица. Оуд је инструмент без прагова на врату инструмента, који су иначе у Европи типични за гудачке инструменте. Непостојање прагова чини свирање на оуду тежим, али истовремено омогућава тонске помаке и акорде са четвртином степена, који се не примењују у европској музици. Посебно, уз помоћ четврттонова добијају се сазвучја карактеристичне препознатљиве оријенталне боје и карактера.

Аутор даје занимљив опис куповине једаног оуда за своје потребе. Он описује занимљиве психолошке детаље код завршних пословних разговора између произвођача инструмента и купца. Продавац исказује неку врсту туге због растанка са инструментом у чију је израду утрошио пуно времена, труда и љубави. Истовремено се распитује и о начину на који купац намерава да чува и користи инструмент. Додатно поштовање за ову пословну трансакцију изражава се завршним ритуалним ценкањем, карактеристичним за трговину на Оријенту, и тиме се постепено усаглашава обострано прихватљива цена драгоценог инструмента.

Књига *Приче из Либана* је писана лепим и течним стилем па се чита са задовољством и лакоћом. У књизи је дат велики број занимљивих детаља који се могу уочити тек током дужег боравка у овој сликовитој земљи Блиског истока. Описане су историјске знаменитости, градови и атмосфера на улицама и трговима, као и многе узбудљиве људске судбине које се брзо мењају на овом тлу карактеристичном по бурним друштвеним променама. Књига *Приче из Либана* богата српску путописну литературу и биће лепо примљена од љубитеља путописа, а посебно оног дела који има афинитет према оријенталној култури и музици.